

Dejiny miestnej krajiny na príklade obce

Recenzia

Hronček, Pavel: Environmental history of landscape. Case study of the Brusno. Banská Bystrica : Belianum, 2014, 106 s. ISBN 978-80-557-0704-4

V anglickom jazyku publikovaná vedecká monografia Pavla Hrončeka s názvom *Environmental history of landscape. Case study of the Brusno* [Environmentálne dejiny krajiny na príklade obce Brusno], vydaná v roku 2014, patrí do nevel'kého okruhu na Slovensku publikovaných mladších vedeckých prác venujúcich sa problematike environmentálnych dejín. Zámerom autora v tomto prípade bolo spracovať a prezentovať environmentálne dejiny z hľadiska vývoja a transformácie krajiny v okolí horehronskej obce Brusno. Autor sa v rámci stanoveného vedeckého zámeru najskôr usiloval zrekonštruovať podobu pôvodnej historickej krajiny skúmanej oblasti pred začiatkom rozsiahlych antropogénnych transformácií prebiehajúcich od 10. – 12. storočia. Následne mapoval premeny, ku ktorým dochádzalo v priebehu nasledujúcich storočí najmä v dôsledku intenzívnej hospodárskej aktivity človeka, v rámci ktorej najvýznamnejšiu úlohu zohrávala predovšetkým intenzívna banská činnosť a s ňou spojené nadväzné hospodárske aktivity, ktoré po stáročia zásadným spôsobom formovali život i vývoj v tejto časti Slovenska.

V úvode práce autor opisuje a približuje vzhlad historickej krajiny pred vznikom významnejšieho osídlenia, ktoré bolo v nasledujúcich rokoch hlavným iniciátorom antropogénnych transformácií ovplyvňujúcich charakter a vzhlad krajiny. Autor v rámci tejto časti podáva pomerne presný a podrobný geologický a geomorfologický opis charakteru a vývoja jednotlivých krajinných prvkov. Všíma si predovšetkým pohoria, vrchy, doliny, riečnu sieť tvoriace krajinnú štruktúru skúmaného teritória. Popritom si všíma i ďalší významný krajinný prvok ovplyvňujúci charakter skúmaného územia a život miestneho obyvateľstva, a to vegetačné porasty reprezentované konkrétnymi druhmi drevín a rastlín, ktorých zloženie a zastúpenie sa menilo v závislosti od konkrétnych prírodných podmienok jednotlivých oblastí.

V prvej časti práce sa tak autorovi na základe získaných poznatkov podarilo pomerne presne a podrobne zrekonštruovať východiskovú situáciu, ktorú v tomto prípade predstavovala pôvodná historická krajina, ktorej vývoj dlhé roky prebiehal bez výraznejších zásahov človeka.

V ďalšej časti práce sa P. Hronček venuje vývoju a premenám prírodného prostredia v historickom období, ktoré určovala predovšetkým intenzívna hospodárska činnosť človeka. Autor túto problematiku otvára krátkym historickým exkurzom, v ktorom približuje dejiny obce

Brusno a jej okolia, na ktorú nadväzuje niekoľko kapitol mapujúcich vplyv rôznorodých faktorov reprezentovaných predovšetkým konkrétnymi druhmi hospodárskej činnosti na vývoj a premeny prírodného prostredia na vytýčenom území. V rámci zvolenej koncepcie, sledujúci stanovený cieľ práce, táto časť prináša viacero zaujímavých poznatkov. Jej súčasťou je napríklad chronologický opis architektonického a stavebného vývoja obce Brusno, v rámci ktorého autor prezentuje poznatky o vývine miestneho Kostola sv. Ondreja, ktorý mapuje od najstarších období až do modernej éry 20. storočia. Na poznatky o dominante obce nadväzuje popis urbanistického vývoja či rozvoja ďalších častí obce (ulice, domy), ktorý predstavoval faktor viac či menej intenzívne zasahujúci do vývoja prírodného prostredia. V nasledujúcich častiach pozornosti autora neunikli ani ďalšie faktory ovplyvňujúce vývoj krajiny. V rámci dokumentácie ich pôsobenia autor približuje napríklad činnosť miestneho pltníctva formujúceho predovšetkým charakter najvýznamnejšieho vodného toku – Hrona.

Pochopiteľne, vzhľadom na mimoriadny hospodársky význam a spoločenský rozmer autor pomerne rozsiahly priestor venuje miestnemu baníctvu. Toto odvetvie spoločne s nadväznými činnosťami zohrávalo v živote miestneho obyvateľstva významnú úlohu, popri ktorej zároveň reprezentovalo i veľmi významný a zásadný krajinotvorný faktor, ktorý spomedzi všetkých hospodárskych činností azda najzásadnejším spôsobom formoval vzhľad a charakter krajiny. Spoločne s baníctvom autor v rámci troch nasledujúcich kapitol dokumentuje i vývoj a pôsobenie ďalších nadväzných profesií, akými boli uhliarstvo, drevorubačstvo a lesné remeslá. Spoločne s nimi mapuje taktiež vplyvy kúpeľníctva, ktoré sa začalo v obci rozvíjať v priebehu 19. storočia, a rozvoja ťažby kameňa spojeného so zakladaním nových lomov v okolí obce.

Na záver bola zaradená kapitola s názvom *Krajina na starých mapách*, v ktorej autor zistené poznatky prezentuje a podrobnejšie dokumentuje na početných mapových vyobrazeniach a kartografických materiáloch, ktoré zachytávajú skúmanú oblasť chronologicky od najstarších čias. Keďže mnohé premeny krajiny sú na nich veľmi presne a názorne zdokumentované, vďaka tomu predstavujú veľmi dobrý prameň a materiál pre výskum danej problematiky. To platí najmä o mapách prvého, druhého a tretieho vojenského mapovania, ktoré sa pri skúmaní danej problematiky vyznačujú azda najvyššou výpovednou hodnotou a s ktorými pracoval i autor monografie. Autor okrem kartografických podkladov pri dokumentácii vývoja krajiny pracoval taktiež s fotografickými materiálmi, predovšetkým so starými pohľadnicami a fotografiami, ktorých výpovedná hodnota a výskumný potenciál je pri skúmaní problematiky v mnohých prípadoch ešte vyšší.

Na záver môžeme konštatovať, že monografia Pavla Hrončeka z hľadiska environmentálnych dejín predstavuje nepochybne prínosné dielo. Autor v nej zúročil svoje dlhoročné poznatky a skúsenosti z výskumu tejto interdisciplinárnej tematiky, vďaka ktorým na jej stránkach prezentoval fundované nové poznatky získané na základe štúdia odbornej literatúry i archívnych zdrojov. Nepochybne prednosťou, ktorá zvyšuje vedeckú hodnotu práce, je skutočnosť, že autor väčšinu prezentovaných poznatkov overoval terénnym výskumom v prostredí, s ktorým je dobre oboznámený. Zároveň s týmto môžeme oceniť i komplexnosť výskumu, pri ktorej autor

zohľadnil a prezentoval všetky podstatné faktory podieľajúce sa na premenách historickej krajiny, vďaka čomu práca podáva pomerne presný historický obraz o vývoji danej problematiky. Monografia preto nepochybne predstavuje prínosné dielo k doposiaľ v prostredí slovenskej historiografie málo reflektovanej problematike environmentálnych dejín. Vďaka fundovanosti autora, vhodne nastavenej metodike a kvalitnému výskumu ponúka veľmi presný historický obraz o vývoji a premenách krajiny a životného prostredia formovanej intenzívnou hospodárskou činnosťou človeka. Zároveň tým otvára cestu i ďalším bádateľom zaoberajúcim sa výskumom environmentálnych dejín.

Jedinú pripomienku musím adresovať k anglickému prekladu niektorých odborných termínov, predovšetkým z oblasti histórie, ktorý v konkrétnych prípadoch nezodpovedá ich adekvátne-mu významu. Preto by do budúcnosti malo istotne za zváženie nechať anglický preklad posúdiť či zrecenzovať špecializovanému prekladateľovi.

Martin Turóci

Cituj:

TURÓCI, Martin: Dejiny miestnej krajiny na príklade obce (HRONČEK, Pavel: Environmental history of landscape. Case study of the Brusno. Banská Bystrica : Belianum, 2014, 106 s. ISBN 978-80-557-0704-4). In *Forum Historiae*, 2017, roč. 11, č. 1, s. 168-170. ISSN 1337-6861.

...

Mgr. Martin Turóci (1983) absolvoval štúdium histórie v rokoch 2003 – 2008 na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Od roku 2008 pracuje v Kysuckom múzeu v Čadci ako historik. Venuje sa regionálnym dejinám a historickej geografii. Jeho špecializáciou sú politické, hospodárske a vojenské dejiny, zvlášť problematika veľkej hospodárskej krízy. Od roku 2012 je externým doktorandom Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde v rámci svojej dizertačnej práce rieši problematiku veľkej hospodárskej krízy v regióne severozápadného Slovenska. Je autorom a spoluautorom niekoľkých vedeckých monografií, okrem ktorých napísal aj približne tri desiatky odborných a popularizačných článkov.

Kontakt: turoci@kysuckemuzeum.sk